

Finansal Krizler ve Anlamlandırma Teorisi: 2008 Krizine Retrospektif Bir Yaklaşım

Araş. Gör. Türker TUĞSAL

Beykent Üniversitesi
Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
Sermaye Piyasaları ve Portföy Yönetimi
turkertugsal@beykent.edu.tr

Özet

Makalenin amacı Karl Weick'in anlamlandırma teorisini iktisadi açıdan değerlendirmek; finansal krizlerin önlenmesinde ya da tedbir alınmasında kullanılabilirliğini araştırmaktır. Çalışmada Kaminsky, Lizondo ve Reinhart, Burkart ve Coudert, Edwards kriz göstergeleri dikkate alınarak araştırmının kriz göstergeleri belirlenmiştir. 2001 finansal krizinde etkili olan finansal göstergeler belirlenerek, retrospektif olarak 2008 küresel krizindeki değerlerle karşılaştırılmıştır. 2001 finansal krizinin anlamlandırılması sonucu 2008 küresel krizinin Türkiye ekonomisine olumsuz etkilerinin azaldığı sonucu ortaya konmuştur. Çalışmada retrospektif anlamlandırma yapılmış olmakla birlikte; prospektif anlamlandırma örgütsel davranış ve örgüt iktisadi açısından süreç iyileştirmeyi, örgütsel öğrenmeyi ve performans değerlemeyi sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anlamlandırma Teorisi, Finansal Kriz, Türk Bankacılık Sektörü, İkiz Kriz, Prospektif Anlamlandırma

Financial Crisis and Sensemaking Theory: A Retrospective Approach to 2008 Crisis

Abstract

The purpose of the article is to assess Karl Weick's sensemaking theory in terms of economics, in order to research the validity of theory for preventing financial crisis or taking precaution. Crisis indicators of Kaminsky, Lizondo and Reinhart, Burkart and Coudert, Edwards are identified as crisis indicators of the research. Financial indicators that were effective in 2001 financial crisis are identified; and compared retrospectively with 2008 global crisis values. As a consequence of sensemaking 2001 financial crisis, it is put forth that negative effects of 2008 global crisis were lessened. Even though retrospective sensemaking approach is used in the study, prospective sensemaking will assure process improvement, organizational learning and performance evaluation in terms of organizational behavior and organization economics.

Key Words: Sensemaking Theory, Financial Crisis, Turkish Banking Sector, Twin Crisis, Prospective Sensemaking

JEL Classification Codes: G01, H12, E44, E66

GİRİŞ

Endüstri ve bilgi teknolojileri ile birlikte sosyal, ekonomik, siyasal, teknolojik ve ekolojik gelişmeler; refah ve faydaların yanında sürprizleri, belirsizlikleri ve krizleri de beraberinde getirmektedir. Alışık olunmayan, beklenmeyen, belirsizlik içeren bu durumlar güven alanını tehdit eder. Güven alanını korumak için belirsizlikleri ortadan kaldırarak felaketlerin ve krizlerin önüne geçmek gerekebilir. Krizleri önlemek için karşılaşılan belirsizlik durumlarını anlamaya çalışırken ve bu durumlarla yüzleşirken; bilinen, daha önceden başarılı olan, alışlagelmiş yöntemler artık işe yaramayabilir. Anlamlandırma bu noktada devreye girmektedir.

Makalenin alanyazınına temel katkısı; anlamlandırma teorisinin iktisadî açıdan ele alınmış olması, Weick'in ifade ettiği kriz anlamlandırmasından yola çıkılarak, finansal krizlerin anlamlandırılmasıdır. Finansal krizlerin ortaya çıkışında etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu faktörlerin geçmiş krizlerdeki etkileri retrospektif olarak incelenerek, krizin boyutları ve ekonomiye etkileri açıklanmıştır. Türk bankacılık sektörünün yapısı ve kırılabilirliği, alınan önlemler, 2001 krizi sonrası ekonomik gelişmeler ele alınmıştır. Krizlerden alınması gereken dersler ve bu tecrübeler ışığında, öğrenme faaliyetlerinin ileride oluşabilecek finansal krizleri önlemede etkileri; Türk bankacılık sektöründe yaşanan 2001 ve 2008 finansal krizlerinin retrospektif olarak karşılaştırılmasıyla incelenmiştir.

Sonuç olarak; KLR, Burkart ve Coudert, Edwards çalışmaları temel alınarak belirlenen kriz göstergelerinin, 2001 finansal krizindeki değerleri, 2008 küresel krizindeki değerlerle karşılaştırılmıştır. 2001 finansal krizinin anlamlandırılması sonucu 2008 krizinde Türkiye ekonomisine olumsuz etkilerinin azaldığı sonucu ortaya konmuştur.

1. Literatür Taraması

Günümüz bilgi dünyasında çevre çok hızlı bir şekilde değişmektedir ve bu, dünyayı anlamamızı açıklanamaz bir hale getirmektedir. Sistemler, insanlar ve yapılar bu değişken durumlara hazırlıksız yakalanmaktadırlar. Anlamlandırma tam da bu noktada devreye girmektedir. Heifetz ve diğ. (2009) beklenmedik sürprizler ve belirsizlikler olduğunda anlamlandırmanın faydalı olacağını; anlamlandırmanın bu sürprizleri, belirsizlikleri ya da problemleri çözmede etkili olacağını ifade etmektedir.

Anlamlandırma teorisi ilk olarak 1970'li yıllarda bilgi ihtiyacı ve iletişimsel davranışa yönelik bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Brenda Dervin'in iletişimsel davranışa yönelik olarak oluşturduğu anlamlandırma metodolojisini, Karl Weick'in anlamlandırma teorisi, daha sonra da Meryl Reis Louis ve Donald Schön'ün araştırmaları izlemiştir.

1.1. Anlamlandırma Teorisi

Brenda Dervin sistemlere ve uygulamalara yönelik olarak iletişimsel yöntemlerle tasarım için anlamlandırma metodolojisi geliştirmiştir. Bağlam, durumlar, ilişkiler, durumların çıktıları, boşluklar, kaynaklar, köprüler ve anlamlandırmayı; anlamlandırma metodolojisinin temel kavramları olarak açıklamıştır (Souto ve diğ., 2012).

Weick (1993) anlamlandırmayı bilinç ve bilinçaltı düzeylerde gerçekleşebilen, bireylerin olayları yorumlaması ve anlaması süreci olarak tanımlamaktadır.

Savolainen ise (2006: 1116-1125) anlamlandırmanın temel aktivitelerini bilgi arama, süreçleme, oluşturma ve bilgiyi kullanma olarak açıklamıştır. Ancona (2011) anlamlandırmayı önceki yöntemlerin artık kullanışlı olmadığı, işe yaramadığı durumlarda anlamamızı ve kavramamızı sağlayan bir çeşit harita olarak tanımlamıştır. Weick (1995) anlamlandırmanın sosyal, süregelen, işaretlere dayalı, retrospektif ve kesinlikten çok olasılık içeren nitelikte olduğunu savunur. Weick'a göre anlamlandırma; şüphe ve belirsizlik ortamlarında olma eğilimlidir ve süreç üç temel unsurdan oluşur. Bu üç unsur işaretler, yapılar ve işaretlerle yapılar arasındaki bağlantılardır. Yapılar; geçmişten gelirken; işaretler bugünkü çevreden gelen bilgilerdir, güncel tecrübelerdir. İşaretler durumu anlamlandırmaya yönelten tetikleyicidir. Yapılar ise kurallar, değerler ve anlamayı sağlayan kılavuzdur. Anlamlandırma yapılar ve işaretler arasında ilişki kurulabildiğinde gerçekleşir. İşaret ya da yapı tek başına bir anlam ifade etmez. Yorumlayıcı ve bilişsel süreçlere odaklanan Weick anlamlandırmayı tetikleyen iki tür kesiklik olduğunu savunur. Tahmin edilmeyen, olması düşük olasılıklı yeni bir olay olursa; ya da beklenen, olabileceği tahmin edilen bir olay gerçekleşirse süreç kesintiye uğrar, yeniden anlamlandırılması gerekir (Gephart, 2007).

Weick'in anlamlandırma teorisinin makaleye katkı sağlayan özelliklerinin başında anlamlandırmanın retrospektif olması yani geçmişe yönelik olması gelmektedir. Bu özelliğinin yanında anlamlandırmanın süregelen, devam eden bir süreç olduğunu belirten Weick, anlamlandırmanın iletişimsel davranış faaliyeti olduğu için sosyal ve kolektif bir hareket olduğunu ifade etmektedir. Weick anlamlandırma teorisinde seçilen işaretleri kullanır ve bu bağlamda olasılık kesinlikten önemlidir (Weick, 1995).

Meryl Reis Louis'in anlamlandırma modeli Weick'tan farklı olarak mikro bilişsel yaklaşım içermektedir. Louis'in örgütsel giriş modeline göre süreçte üç aşama bulunmaktadır; algılama, teşhis ve yorumlama. Algılama aşaması işaretlerin kavramsallaştırıldığı aşamadır. Louis işaretlerin değişimler, karşıtlıklar ve sürprizler olarak kavramsallaştırılacağını ifade etmektedir. Önceki durum ile yeni durum arasındaki objektif farklılıklar değişim olarak adlandırılırken; sübjektif farklılıklar karşıtlık olarak tanımlanır. Karşıtlıklar öznel olduğu için önceden bilinemeyebilir. Anlamlandırma sürecini tetikleyen sürprizler ise gerçekleşen durum ile kişinin beklentileri arasındaki fark olarak adlandırılır. Louis değişimlerin, karşıtlıkların ve sürprizlerin tanımlanma ve yorumlanmasından oluşan bilişsel süreci anlamlandırma olarak adlandırmaktadır (Smerek, 2009: 22-45).

Anlamlandırma teorisi literatürde birçok araştırmacı tarafından, farklı alanlarda incelenmiştir. Steinhorsson ve Söderholm (2002), Tillmann ve Goddard (2008) stratejik yönetim alanında anlamlandırma teorisini incelerken; Isabella (1990), Gioia ve Chittipeddi (1991); Gioia ve diğ. (1994), Gioia ve Thomas (1996), Ericson (2001), Foldy ve diğ. (2008) stratejik değişim alanında incelemiştir. Anlamlandırma ve kültür konuları Harris (1994), McLarney ve Chung (2000) tarafından; finansal piyasalar Tarım (2009); öğrenme Henneberg ve diğ. (2010), Weinberg ve diğ. (2014) tarafından; örgütsel felaket Gephart (1993), Weick (1993), Hermann ve Dayton (2008) tarafından araştırılmıştır.

Tablo 1: Anlamlandırma Teorisi ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Araştırmacı(lar)	Araştırmanın Konusu	Yöntem	Sonuçlar
Tillmann,K., Goddard,A. (2008)	Anlamlandırmanın strateji oluşturmadaki sonuçları ve yönetim muhasebecileri üzerindeki sonuçları araştırılmıştır.	Gözlem ve belge toplama	Strateji oluşturma açısından sonucunu; karar vericilerin nihai hedefi anlamlı iletişim olmuştur.
Foldy,E.G., Goldman,L., Ospina,S. (2008)	Örgütlerde bilinçli değişimin iki türlü olabileceği ifade edilmiştir.	Tümevarım ve tündengelem	Bireyler ve gruplar tarafından yöneltile anlamverme faaliyetine teorik ve metodolojik yaklaşım gerçekleştirilmiştir.
Tarım, E. (2009)	Finansal piyasalarda anlamlandırma teorisini öykünmecilik yaklaşımıyla Borsa İstanbul'da uygulanmıştır.	Mülakat	Piyasadaki yatırımcıların kendilerini değişen piyasaya göre ayarlamak için bakış açılarını değiştirmede oldukça esnek oldukları sonucuna varılmıştır.
Hermann,M.G., Dayton,B.W. (2008)	Politikacıların nasıl anlamlandırma yaptıkları tehdidin yüksek olduğu 77 kriz olayında incelenmiştir.	Gözlem	Tepki vermek için uzun zaman alan stratejilerde karar biriminin yapısının değişeceği, en iyi eylem planının değişeceği ve bunu kimin yapacağı ile ilgili algı ve düşüncelerin değişeceği sonucuna varılmıştır.
Steinthorsson, R.S., Söderholm A. (2002)	Örgütlerde güçlü ve zayıf yönlerin, algılanan stratejik seçeneklerle ilişkili olarak değerlendirilmesi konusuna odaklanılmıştır.	-	Yerleşik bakış açısıyla 3 süreç -görev oluşturma, sürekli ağ ve eylem seferberliği- ticari örgütlerde katkı sağlayabilir.
Weinberg, A., Wiesnar, E., Fukawa- Connelly, T. (2014)	Öğrencilerin matematik dersinde anlamlandırma yaptıkları çeşitli yolları tanımlamaktır.	Mülakat	İçerik odaklı anlamlandırma, iletişim odaklı anlamlandırma, yerleştirme odaklı anlamlandırma ile uğraşan öğrencilerde, bu anlamlandırmanın not alma uygulamalarını etkilediği gözlenmiştir.
Henneberg, S.C., Naude, P., Mouzas, S. (2010)	İş ağlarında biliş ve anlamlandırma alanında, literatürdeki mevcut araştırmalardan sekiz tanesinden	-	Makalelerden üçünde bireyin anlamlandırma becerisinin rol, öğrenme kapasitesi ve bilişsel yapıya dayandığı ifade edilmiştir. Örgütlerdeki iş

yararlanılarak deneme niteliğinde araştırma yapılmıştır.	ağı büyüklüğü ile seviyesinin arasında doğrusal ilişki olmadığı ifade edilmiştir.
--	---

1.2. Kriz, Finansal Kriz ve Anlamlandırma

Krizler; örgütün en temel amaç ve hedeflerini tehdit eden; düşük olasılıklı fakat yüksek tesirli olaylardır. Düşük olasılıkları sebebiyle bu olaylar; yorumlamalara meydan okur ve anlamlandırma üzerinde ciddi taleplere zorlar (Weick, 1988: 305). Weick'in bu görüşünü destekleyen Posner (2008) felaketleri çok büyük zarara yol açan, beklenmeyen olaylar olarak tanımlamaktadır. Bütün felaket risklerinin düşük olasılıklı olduğunu, muhtemel bir olaya olasılık değeri verilemiyorsa bu olayın belirsiz olacağını savunmaktadır. Gerçekleşmesi beklenen olayların zararlarının ve yıkıcı etkilerinin, önleyici tedbirlerle azaltılabileceğini ifade etmektedir. Bu görüşü destekleyen Harries ve diğ. (2008) de düşük olasılıklı, yüksek tesirli olayların olasılığının zaten belirlenebileceği; önemli olanın yüksek olasılıklı olmakla birlikte yüksek tesirli olayların belirlenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Karaçor (2006) krizi ekonomik, politik ve sosyal belirsizliğin üstesinden gelmek için karar alma anı olarak tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle kriz; öngörme, korunma ve yönetimi açısından önemli bir karar alma sürecidir.

Klasik iktisat teorisinde kriz kelimesi yerine konjonktür dalgaları ifadesi kullanılmaktadır. Bu tür dalgalanmalar daha çok ani gelişen dış şoklara ya da yanlış kararlara dayandırılmaktadır (Önder, 2009: 15). Rosier (1991) krizi finans açısından; ekonomideki genişleme döneminden kısa ya da uzun sürebilecek daralma ya da çöküntü evresine geçiş olarak tanımlamaktadır. Ekonomik krizler dört sınıfa ayrılabilir: Bankacılık krizi, finansal kriz, ödemeler dengesi ve döviz krizi, dış borç krizi (Yay ve diğ., 2001). Kaykusuz (2014) krizleri reel sektör krizleri, finansal krizler, bankacılık krizleri ve para krizleri olarak sınıflandırmıştır. Reel sektör krizlerini mal ve hizmet piyasasında oluşan krizler olarak; finans kuruluşlarının ya da yönettikleri varlıkların aniden değer kaybettiği olumsuz ekonomik durumları ise finansal kriz olarak adlandırılmıştır.

Mevcut ekonomik yapıya ya da istikrara karşı güven kaybı yaşayan tasarruf sahiplerinin bankalardaki mevduatlarını çekmeleri sonucu bankacılık krizleri meydana gelmektedir. Para krizi ise ulusal para birimindeki devalüasyon ve spekülatif ataklardan kaynaklanmaktadır. Asimetrik bilgi teorisi çerçevesinde Mishkin (1997: 17) finansal krizleri; ters seçim ve ahlaki risk sorunlarının, fonların finansal piyasalardaki en verimli yatırım fırsatlarına yönlendirilme etkinliğinin kaybedilmesi sonucunda oluşan bozulma olarak tanımlamaktadır.

Belirsizliklerin, felaketlerin, krizlerin, tahrip gücü ve yıkıcı etkisi yüksek olayların; önleyici tedbirlerle örgütlere etkilerini azaltmaya yönelik olan anlamlandırma teorisini, finansal krizlerin yıkıcı etkilerini azaltmaya yönelik çalışmalar (Tarım, 2009; Brown, 2005; Sevim, 2012) artmaktadır. Bu doğrultuda Tarım (2009) örgütsel anlamlandırma modelini finansal piyasalara uyarlayarak belirsizliği ve günlük anlamlandırma faaliyetlerini araştırmıştır. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda 2008 ve 2009 yıllarında 10 aylık bir anlık anlamlandırma alan çalışması yapmıştır. Brown (2005) Barings Bankası çöküşünü Barings Bankası raporunu temel alarak

retorik anlatıyla tartışmış ve erken uyarı sinyallerini belirtmiştir. Sevim (2012) öncü göstergeler yaklaşımıyla finansal krizleri araştırmıştır. Çalışma Kaminsky, Lizondo ve Reinhart (KLR) finansal krizleri öngörme modelini ve finansal krizleri öngörmeye yapay sinir ağları modelini içermektedir. Araştırmanın bulguları yapay sinir ağları modelinin finansal krizleri tahmin etmek için uygulanabileceğini; KLR modeliyle birlikte yapay sinir ağları modelinin birlikte kullanılmasının finansal krizleri tahmin etme olasılığını yükselteceğini göstermektedir. KLR modeline göre en yüksek performans göstergelerinin başlıcaları; İthalat/İhracat, İthalat/GSYH, Borsa Değişimi (%), Kısa Vadeli Dış Borç/ Merkez Bankası Döviz Rezervleri Değişimi (%) olarak belirlenmiştir. Burkart ve Coudert (2000) kriz göstergelerini çeşitli kategorilere ayırmışlardır. Bu sınıflandırmaya göre başlıca göstergeleri Enflasyon, Kamu Açıkları/GSYH, Dış Ticaret Dengesi, Cari Açık/GSYH, İhracat/GSYH, İthalat/GSYH, Toplam Borç/GSYH, Kısa Vadeli Borç/Toplam Borç, Toplam Borç/İhracat, Faiz Oranlarındaki Değişmeler olarak açıklamışlardır.

Bu makalede örgütlerdeki belirsizliklerin anlamlandırılması sonucu felaketlerin önlenmesini sağlayan anlamlandırma teorisi finansal krizlere uyarlanmış olup; Türkiye’de yaşanan Kasım 2000 ve Şubat 2001 ikiz krizleri retrospektif olarak anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde Türk bankacılık sektörünün kırılganlıkları, 2000 ve 2001 krizleri ele alınmış olup; sonraki bölümde krizlerden alınan dersler ve önlemler sonucu anlamlandırma yapılarak, 2008 krizinin Türkiye ekonomisine etkileri, belirlenen parametrelerin ilgili yıllardaki değerleri karşılaştırılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

2. Finansal Krizleri Anlamlandırmada Retrospektif Bir Yaklaşım: Türk Bankacılık Sektöründe Kasım 2000 ve Şubat 2001 İkiz Krizleri

24 Ocak 1980 kararları sonrasında küresel ekonomiye entegrasyon programı uygulama kararı alındıktan sonra Türk ekonomisi hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşümle birlikte ithal ikameci politikaların yerini, serbest piyasa ekonomisine dayalı ihracat odaklı politikalar almıştır. 1990 yılında yapay ve kısa vadeli büyümeler, reel sektörün rekabet üstünlüğü olmaması ve kamu maliyesindeki zayıflıklar kriz olasılığını arttırmıştır. Hükümet enflasyon oranlarını azaltmak, ekonomik büyümeyi hızlandırmak, sürdürülemez iç borç sürecini sona erdirmek için istikrar programı uygulama kararı almıştır (Karaçor, 2006).

Kasım 2000 krizi öncesinde Türk bankacılık sektörünün durumuna baktığımızda; Türkiye’deki bankaların uzun yıllar yurtdışından döviz cinsinden borçlanıp, yurtiçinde bunları Türk Lirasına çevirerek yüksek faiz ortamında yüksek kazançlar elde ettikleri görülmektedir (Kaykusuz, 2014). Bankalar reel sektöre kaynak sağlama görevlerini yerine getirmektense, yüksek faizle kazanç elde etmeyi tercih edince finansal krizin alt yapısını oluşturmuş oldu. Sabit kur sistemi nedeniyle ulusal para aşırı değerlendirildi ve bu dolaylı olarak döviz krizini kışkırttı. Krizi önlemenin tek yolu dalgalı kur sistemini uygulamaya koymak oldu. Sabit kur sistemi Türk ekonomisini zayıflattı, aşırı değerli Türk Lirası ithalatı arttırdı ve reel ekonomi ihracata yönelik olarak rekabet edemedi (Öniş, 2002: 12-13). 2000 ve 2001 yılındaki bu iki kriz sonrasında; ekonomi %11,8 küçüldü, enflasyon %70'lere çıktı, 19 banka battı ve 1,5 milyon civarında kişi işsiz kaldı.

Kasım 2000 bankacılık krizi Şubat 2001’de döviz krizine dönüşmüştür. 2001 krizinin temel sebebi cari işlemler açığındaki artış olmuştur (Karaçor, 2006). Cari açığın büyüme sebebinin açıklayan yaklaşımlardan biri nominal döviz kuru değişiminin enflasyon oranının altında kalması; başka bir ifadeyle reel kurun değerlendirilmesi sonucu dış ticarete konu olan malların fiyatlarının düşmesi sonucunda

dış ticaret açığının büyümesidir. 2000 yılında reel kur değerlenirken TEFE'nin (%33) TÜFE'nin (%39) altında kalması bu durumu açıklamaktadır. Cari açığın büyüme sebebini açıklayan yaklaşımlardan diğerine göre; cari açık toplam yatırımlarla yurtiçi tasarruflar arasındaki farka eşittir. Bu eşitliğin bozulması cari açığın artması ya da azalması yönünde etkilidir (Celasun, 2001: 21-22). 2001 krizinde etkili olan diğer bir husus; IMF yönetiminin stand-by anlaşması milli gelirin %6,5'i kadar faiz dışı fazla verme şartı koşmasıdır. Buna karşılık 2002 yılında benzer bir kriz yaşayan Brezilya'ya %3,5 faiz dışı fazla şartı koşmasına rağmen, Brezilya hükümetinin itirazları sonucu %25 faiz dışı fazla vermesini kabul ederek kredi vermişti. 2001 krizinde IMF politikaları sonucu yüksek faiz dışı fazla hedefi krize zemin oluşturan diğer bir sebeptir (Kaykusuz, 2014).

Türk bankacılık sektörünün kırılganlıklarını incelediğimizde; bunun sebeplerinden ilki finansal serbestleşme sonrası bankaların sayısındaki hızlı artıştır. İkinci sebep tarım sektörü sübvansiyonları sebebiyle, kamu bankalarının bankacılık ve ekonomi sistemleri üzerinde olumsuz etkisi belirgin bir hal almıştır. Bununla birlikte kamu bankalarının görev zararlarından kaynaklanan kayıplar bankaların mali yapısını bozarak krizi tetikledi. Dolarizasyon kaynak yapısını ve mevduatları olumsuz etkilemiştir. Diğer bir sebep likidite, faiz ve döviz kuru riskleri; bankacılık sistemi kurumsal yönetim uygulamalarına zayıflıklara aşırı duyarlı hale gelmesine sebep olmuştur. Bu uygulamalardaki zayıflıkların yanında, uluslararası muhasebe standartlarının finansal raporlamalarda uygulama eksikliği sektörde güven kaybına yol açmıştır. Mali sektörün denetlemelerinin yetersiz olması sonucunda Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası yetkileri Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna devredilmiştir. Siyasi istikrar ile ekonomik belirsizlik arasında ilişki bulunmaktadır. Bankacılık sektörünün kırılganlıklarının yanında siyasi istikrar da ikiz krizlerin oluşumunda önemli rol oynamıştır. Ekonomik belirsizlik yatırım talebinde azalmaya ve ekonomik büyüme hızında negatif etkiye yol açar. Bu durum hükümetlerin güç kaybetmesine ve siyasi gerilime neden olur. Türkiye'de bu şartlar çerçevesinde 1987-2002 döneminde beş genel ve üç yerel seçim olmuş ve 11 hükümet değişikliği yaşanmıştır. Nitekim, seçimlerin tümü erken seçim niteliğindedir. Genel seçim sıklığı dikkate alındığında üç yılda bir seçim olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, ekonomik krizlerin önemli bir sebebinin de siyasi istikrarsızlık olduğunu ifade edebiliriz (BDDK, 2010).

3. Kasım 2000 ve Şubat 2001 İkiz Krizlerini Anlamlandırma, Krizlerden Çıkarılan Dersler ve Alınan Önlemler

İkiz krizlerin anlamlandırılması sonucunda ülke ekonomisini içinde bulunduğu felaketten kurtarmaya yarayacak ve ileride yaşanabilecek yeni krizlere karşı tedbir almayı sağlayacak dersler çıkarılmıştır. Edwards (1999) bu dersleri sıralarken ulusal düzeyde ilk yapılması gereken etkinliğin, krizin derinliği konusunda belirsizliği ortadan kaldırmak olduğunu belirtmektedir. İkinci önlem, güçlü ve istikrarlı bir makroekonomik çerçeveyi oluşturmaktır. Bunun için öncelikle uygun döviz kuru sisteminin seçimi, güven için gerekli olan doğru maliye ve para politikalarının oluşturulması gerekir. Üçüncü olarak, finansal istikrarı sağlamak için güçlü bir finansal sistemi yapılandırıcı adımları kararlılıkla atmak gerekir. Dördüncü önlem olarak, ülkeler kamu ve özel sektör için likidite ve borç çevirme (rollover) riskleri ile bilanço risklerini azaltıcı tedbirleri almalıdır. Son olarak krizin yıkıcı etkilerinden yoksulların korunmasını sağlayıcı destekleme programları devreye sokulmalıdır.

2001 krizi ile başlayan yapısal reformlar ve çıkarılan kanunlarla, Türk bankacılık sisteminin denetim yetkisi; Hazine ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından (TCMB), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna (BDDK) devredilerek etkin bir denetim sağlanmıştır (Selçuk, 2010).

Mayıs 2001’de uygulanmaya başlanan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ile dalgalı kur sisteminde enflasyonla mücadelenin kararlılıkla sürdürülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kamu bankaları ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilen bankalar başta olmak üzere bankaların yeniden yapılandırılması amaçlanmıştır. Kamu finansman dengesinin güçlendirilmesi, enflasyon hedefleri ile uyumlu gelir politikasının sürdürülmesi ve bütün bunların gerçekleştirilmesini sağlayacak yapısal unsurların yasal altyapısının oluşturulması gerektiği kararlaştırılmıştır. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ile reel sektör için ihracatın ve doğrudan yabancı yatırımların artırılmasına yönelik önlemlerin alınması öngörülmüştür (Erdönmez, 2003).

Anlamlandırma teorisi ve finansal krizler alanyazını çerçevesinde Edwards (1999), Kaminsky, Lizondo ve Reinhart (2000), Burkart ve Coudert (2000) kriz göstergeleri dikkate alınarak İç Borç Stoğu, Dış Borç Stoğu, İç Borç Stoğu/GSYH, Toplanan Vergiler, Yurtiçi Tasarruflar/GSYH, Gini Katsayısı, İşsizlik Oranı, Büyüme, Cari Açık, Cari Açık/GSYH, Banka Sayısı, TÜFE, GSYH, Kişibaşına Düşen Milli Gelir, Kamu Borç Stoğu, Kamu Borç Stoğu/GSYH, Kamu Sektörü Borçlanma Gereği, Döviz Kuru ve Sigortalı Çalışan Sayısı göstergeleri belirlenmiştir. Edwards (1999), Kaminsky, Lizondo ve Reinhart (2000), Burkart ve Coudert (2000) kriz göstergeleri dikkate alınarak belirlenen göstergeler ışığında 2001 krizindeki değerler ile 2008 dönemindeki değerler Weick’in anlamlandırma teorisi yaklaşımıyla retrospektif olarak karşılaştırılmıştır. 2001 krizinin anlamlandırılması sonucunda 2008 küresel ekonomik krizinin etkilerinin azaltılmasında ya da önlenmesinde ne kadar başarılı olduğu değerlendirilmiştir.

Tablo 2: Belirlenen Kriz Göstergelerinin 2001 Yılı Değerleri

Gösterge	2001
İç Borç Stoğu	148,9 milyar TL
Dış Borç Stoğu	92,8 milyar TL
İç Borç Stoğu/GSYH	42,80%
Toplanan Vergiler	39,767 milyar TL
Yurtiçi Tasarruflar/GSYH	18,40%
Gini Katsayısı	0,49
İşsizlik Oranı	8,4
Büyüme	-11,8
Cari Açık	3,760 milyar \$
Cari Açık/GSYH	1,91
Banka Sayısı	61 banka, 6.908 şube
TÜFE	68,49
GSYH	196,736 milyar \$
Kişibaşına Düşen Milli Gelir (\$)	3.021\$
Kamu Borç Stoğu	242,7 milyar TL

Kamu Borç Stoğu/GSYH	11,90%
Kamu Sektörü Borçlanma Gereği (GSYH %)	12,1
Döviz Kuru (1\$) (31.12.2001)	1,45 TL
Sigortalı Çalışan Sayısı	11,6 milyon

Kaynak: TCMB, TÜİK, Hazine Müsteşarlığı, TBB, BDDK

Kasım 2000 ve Şubat 2001 yılı ikiz krizleri sonrasında Türkiye ekonomisi %11,8 küçülmüştür. Türk bankacılık sisteminin kırılmalıkları, siyasi istikrarsızlıklar, bankaların reel sektöre kaynak sağlamaması ve cari açık dikkate alınarak kriz göstergelerini incelediğimizde dikkat çeken işaretlerden biri borç stoğu tutarlarıdır. İç borç stoğunun GSYH'ya oranı %40'ın üzerine çıkmıştır. Yüksek faiz ortamında reel sektöre kaynak sağlamak yerine sayıları 61'i bulan bankalar kamuyu finanse edince İç Borç Stoğu/GSYH oranı %42'yi aşmıştır. Toplam kamu borç stoğu ise GSYH'nın %11 üzerine çıkarak tehlikeli bir durum almıştır. Buna karşılık kamu finansmanı açısından önemli olan vergilerin toplanma oranı bütçe gelirlerinin %80'ini oluşturan seviyelere kadar düşmüştür. Mevcut ekonomik koşullar gereği hanehalkı tasarruf yapamamaktadır, yurtiçi tasarruflar GSYH'nın sadece %18,40'ını oluşturmaktadır. Ülkelerin milli gelir dağılımının eşit olup olmadığını ölçmeye yarayan Gini katsayısı Türkiye ekonomisi için 2001 krizi sonrasında 0,49 olarak hesaplanmıştır. Gini katsayısının sıfıra yakın olması; bir toplumda herkesin aynı gelire sahip olduğu, ideal durumu ifade eder. Aynı dönemde dünya ortalaması 0,399; OECD ortalaması 0,310; Avrupa ülkeleri ortalaması 0,304'tür. Türkiye'deki durum toplam gelirin belirli kişilerde toplandığını göstermektedir. Bu durumun dolaylı etkisini istihdamda ve hanehalkı gelir düzeyinde görmekteyiz. İşsizlik oranının %8,4 düzeyinde olduğu 2001 kriz döneminde sigortalı çalışan sayısı 11,6 milyon kişi ve kişi başına düşen milli gelir 3.021 dolar olmuştur. Serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte ithalattaki artış, rekabetçi olmayan reel sektör sebebiyle ihracatta azalma, uygulanan sabit kur politikası ve yabancı yatırımların sayısının az olması cari açığı yükselterek krizin alt yapısını oluşturmuştur.

2007 sonunda Amerika'da Lehman Brothers ile başlayan subprime mortgage⁹³ ipotekli konut piyasası krizi tüm dünyayı etkilemiştir. Türkiye, Kasım 2000 ve Şubat 2001 yılı ikiz krizlerini anlamlandırarak ileride yaşanabilecek daha büyük buhranlar için tedbirler almıştır. Yapılan bankacılık reformları, yasal düzenlemeler, siyasi istikrar ve uygulanan güçlü ekonomiye geçiş programı Türkiye ekonomisinde istikrar ve güven ortamı yaratmıştır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 ikiz krizlerini belirlenen göstergelerle anlamlandırdığımızda iç ve dış borç stoklarının azaltılmasının; özellikle bu azalmanın GSYH'ya oranının makul seviyelere indirilmesi gerektiğini görmekteyiz. Kamu finansmanı için gerekli olan vergilerin toplanması sağlanmalıdır. Cari açığın kapatılması için ihracatın ithalatı karşılama oranı yükseltilmeli, rekabetçi reel sektöre kaynak sağlayarak yatırımlar teşvik edilmeli, ihracata yönelik rekabetçi

---

⁹³ Subprime mortgage; birinci kalite kredibiliteye sahip olmayan kişilere verilen konut kredisi, eşik altı kredi. Bu kişilerin özellikleri: a) Borçları için yapacakları anapara ve faiz ödemelerinin gelirlerine oranı %50'den yüksek olması b) Geçmişte aldıkları kredileri ödeyemedikleri için mahkemeye düşmüş olmaları c) Son bir yıl içinde ödemelerini en az 30 gün aksatmış olmalarıdır (Özatay,2009:102).

üretim yapılmalı ve istihdam artışı sağlanarak kişi başına düşen milli gelir artırılmalıdır.

2008 küresel ekonomik krizinin Türkiye ekonomisine etkilerini belirlenen göstergelerle tekrar değerlendirdiğimizde; yapısal reformlar ve bankacılık düzenlemeleri ile birlikte banka sayısının 61'den 46'ya düştüğünü; iç borç stoğunun GSYH'ya oranını 2001 kriziyle karşılaştırdığımızda %32,4 oranında azalarak %28,90 seviyelerine düştüğünü görmekteyiz. Kamu sektörü borçlanma gereği %12,1 seviyesinden %1,6 seviyelerine kadar düşmüş ve toplam Kamu Borç Stoğu/GSYH oranı %11,9'dan %1,80'e kadar gerilemiştir. Yapılan vergi aflarının da etkisiyle vergilerin toplanma oranı bütçe gelirlerinin %84'ünü oluşturan seviyelere kadar çıkmıştır. Türkiye ekonomisi için 2001 krizi sonrasında 0,49 olarak hesaplanan Gini katsayısı, 2008 yılında 0,405'e yükselerek dünya ortalamasına yakın bir değere ulaşmıştır. İşsizlik oranı %11'e çıkmakla birlikte, sigortalı çalışan sayısı da 15,3 milyon kişiye ve kişi başına düşen milli gelir 10.438 dolara çıkmıştır. Sabir kur politikası terkedilip dalgalı kur politikası uygulanmaya başlayınca, kur tarafında da baskı oluşmamış ve döviz kuru 2001-2008 döneminde dalgalı bir seyir izleyerek 1,45TL'den 1,52TL'ye yükselmiştir.

Tablo 3: Belirlenen Kriz Göstergelerinin 2008 Yılı Değerleri

Gösterge	2008
İç Borç Stoğu	274,8 milyon TL
Dış Borç Stoğu	105,5 milyon TL
İç Borç Stoğu/GSYH	28,90%
Toplanan Vergiler	189,980 milyar TL
Yurtiçi Tasarruflar/GSYH	16,80%
Gini Katsayısı	0,405
İşsizlik Oranı	11
Büyüme	0,7
Cari Açık	41,959 milyar \$
Cari Açık/GSYH	-5,65
Banka Sayısı	46 banka, 8.790 şube
TÜFE	10,06
GSYH	742,094 milyar \$
Kişi başına Düşen Milli Gelir (\$)	10.438\$
Kamu Borç Stoğu	380,3 milyar TL
Kamu Borç Stoğu/GSYH	1,80%
Kamu Sektörü Borçlanma Gereği (GSYH %)	1,6
Döviz Kuru (1\$) (31.12.2008)	1,52 TL
Sigortalı Çalışan Sayısı	15,3 milyon

Kaynak: TCMB, TÜİK, Hazine Müsteşarlığı, TBB, BDDK

Belirlenen göstergeler temel alınarak Karl Weick'in anlamlandırma teorisini retrospektif olarak, Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizlerine uyarlanmıştır. İşaretler anlamlandırıldığında ve doğru yorumlandığında fayda sağlamaktadır. 2008 küresel krizinde diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye ekonomisi üzerinde olabilecek olumsuz etkilerini azalttığı görülmektedir.

SONUÇ

Weick'in anlamlandırma teorisi iktisadî açıdan ele alınmış olup, finansal krizlerin anlamlandırılması açıklanmaya çalışılmıştır. Finansal krizlerin ortaya çıkışında etkili olan faktörlerin geçmiş krizlerdeki etkileri; Weick'in retrospektif canlandırma sürecinde çevreden gelen geribildirimleri yorumladığı biçimde incelenerek, Türk bankacılık sektörünün yapısı ve kırılabilirlikleri, alınan önlemler, 2001 krizi sonrasındaki ekonomik gelişmeler ele alınmıştır.

Anlamlandırma teorisi ve finansal krizler alanyazını çerçevesinde Edwards (1999), Kaminsky, Lizondo ve Reinhart (2000), Burkart ve Coudert kriz göstergeleri dikkate alınmıştır. İç Borç Stoğu, Dış Borç Stoğu, İç Borç Stoğu/GSYH, Toplanan Vergiler, Yurtiçi Tasarruflar/GSYH, Gini Katsayısı, İşsizlik Oranı, Büyüme, Cari Açık, Cari Açık/GSYH, Banka Sayısı, TÜFE, GSYH, Kişibaşına Düşen Milli Gelir, Kamu Borç Stoğu, Kamu Borç Stoğu/GSYH, Kamu Sektörü Borçlanma Gereği, Döviz Kuru ve Sigortalı Çalışan Sayısı göstergeleri belirlenmiştir. Sonuç olarak 2001 finansal krizinin anlamlandırılması sonucu, 2008 küresel krizinin Türkiye ekonomisine olumsuz etkilerinin azaldığı sonucu ortaya konmuştur.

Anlamlandırmanın olumlu sonuçlarını ortaya koyarken, şunu da açıkça ifade etmek gerekir ki; 2008 ipotekli konut piyasası krizinin Türkiye ekonomisine etkilerinin birçok ülkeye göre nispeten az olmasının sebeplerinden biri; 2008 krizi döneminde mortgage kredi sisteminin ve menkul değerlerinin Türk sermaye piyasalarında uygulanabilirliğinin düşük olmasıdır. Gelişen konut sektörü ve mortgage ipotek sisteminin Türkiye'de uygulanabilirliği tam olarak sağlandığında, anlamlandırma için gerekli işaretler, değişimler, sürprizler, canlandırma ve yorumlama süreci de farklı olacaktır. İleriki araştırmalarda bu değişen işaretler tekrar anlamlandırılarak mortgage ipotek sisteminin etkileri araştırılabilir. Edwards (1999), Kaminsky, Lizondo ve Reinhart (2000), Burkart ve Coudert (2000) çalışmalarından yola çıkarak belirlenen kriz göstergeleri ileriki araştırmalarda çeşitlendirilebilir. Farklı göstergeler belirlenerek, anlamlandırma teorisinin uygulandığı çalışmalar bu çalışmanın da gelişmesine katkı sağlayacaktır.

Anlamlandırma teorisinin 2001 krizine uyarlamasının ve 2008 krizine olumlu etkilerinin olması ile birlikte; aynı etkinin ileride görülebilecek kriz ortamlarında farklı olabileceğine dikkat edilmelidir. Anlamlandırma teorisinin Türkiye'de yaşanan krizlerdeki etkilerinin araştırılmış olmakla birlikte; araştırmacılar diğer ülkelerde; özellikle Türkiye gibi gelişen ülkeler sınıfındaki Brezilya, Rusya, Hindistan'da yaşanan krizlerdeki sonuçları ve etkilerini araştırabilirler.

Weick anlamlandırma teorisini krizin ve felaketlerin önlenmesine yönelik olarak açıklarken işaretleri ve canlandırmayı retrospektif olarak kullanmaktadır. Anlamlandırma teorisinin doğru ve ölçümlenebilir işaret ve göstergeler belirlenerek, prospektif (geleceğe dönük) olarak kullanılabilirliği kanaatindedim. Anlamlandırma teorisinin prospektif olarak kullanılması; örgütsel davranış ve örgüt iktisadı açısından süreç iyileştirmeyi, örgütsel öğrenmeyi ve performansı değerlendirebilmeyi sağlayacaktır. Araştırmacıların ileriki çalışmalarda anlamlandırma teorisini prospektif olarak araştırmaları teoriye katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Ancona, Deborah (2011), "Sensemaking: Framing and Acting in the Unknown", The handbook for teaching leadership: Knowing, doing, and being, Ed.Snook, S., Nohria, N., & Khurana, R., Sage Publications.
- BDDK, (Banking Regulation and Supervision Agency), (2010), Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi Çalışma Tebliği http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari/8676_krizden_istikraraturkiyetecrubesi_3uncu_baski.pdf 27.05.2014
- Brown, Andrew. D. (2005), "Making sense of the collapse of Barings Bank", Human Relations, 58 (12), p.1579-1604.
- Burkart, Oliver and Virginie Coudert (2000), "Leading Indicators of Currency Crises in Emerging Economies", Emerging Markets Review, Volume 3, Issue 2, June 2002, p.107–133
- Celasun, Merih (2001), "Krizi, Öncesi ve Sonrası: Makroekonomik ve Mali Bir Değerlendirme", VI. Uluslararası Ekonomi Konferansı, erc/ODTÜ, Ankara.
- Edwards, Sebastian (1999), Crisis prevention: lessons from Mexico and East Asia (No. w7233). National bureau of economic research.
- Erdönmez, Pelin Ataman, (2003), "Türkiye'de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma", Bankacılar Dergisi, Sayı:47.
- Ericson, Thomas (2001), "Sensemaking in Organisations Towards a Conceptual Framework for Understanding Strategic Change", Scandinavian Journal of Management. 17 (1), p.109–131.
- Foldy, Erica Gabrielle, Laurie Goldman and Sonia Ospina (2008), "Sensegiving and the role of cognitive shifts in the work of leadership", The Leadership Quarterly, 19 (5), p.514-529.
- Gephart Jr., Robert P. (1993), "The Textual Approach: Risk and Blame in disaster Sense-Making", Academy of Management Journal, 36 (6), p.1400–1429.
- Gephart Jr., Robert P. (2007), "Crisis Sensemaking and the Public Inquiry", Pearson, p.123-160. http://www.sagepub.in/upm-data/15512_Chapter_5.pdf, 30.05.2014
- Gioia, Dennis A., James B. Thomas, Shawn M. Clark, Kumar Chittipeddi (1994), "Symbolism and Strategic Change in Academia: the Dynamics of Sensemaking and Influence", Organization Science, 5 (3), p.363–383.
- Gioia, Dennis A., James B. Thomas (1996), "Identity, Image, and Interpretation: Sensemaking During Strategic Change in Academia", Administrative Science Quarterly, Vol. 41, No. 3, p.370–403.
- Gioia, Dennis A., Kumar Chittipeddi (1991), "Sensemaking and Sensegiving in Strategic Change Initiation, Strategic Management Journal, Vol.12, Issue 6, p.433–448.
- Harries, Owen, Itamar Rabinovich, Niall Ferguson, Scott Barrett, (2008), Küresel İstikrarsızlıklar, Editör: Francis Fukuyama, Körokt: Gelecek Senaryolarını Öngörmek, s. 212-226, Profil Yayıncılık, İstanbul.

- Harris, Stanley G. (1994), “Organizational Culture and Individual Sensemaking: a Schema-Based Perspective”, *Organization Science*, 5 (3), p. 309–321.
- Heifetz, Ronald, Alexander Grashow and Marty Linsky (2009), *The practice of adaptive leadership: Tools and tactics for changing your organization*. Boston: MA: Harvard Business Press. http://www.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=86OJwyvGzCoC&oi=fnd&pg=PR3&dq=Heifetz,+R.,+Grashow,+A.,+%26+Linsky,+M.+The+practice+of+adaptive+leadership:+Tools+and+tactics+for+changing+your+organization&ots=b1D1PtG_--&sig=TJz1lq2dHICAzTu6ygfmmrsglpA&redir_esc=y#v=onepage&q=Heifetz%2C%20R.%2C%20Grashow%2C%20A.%2C%20%26%20Linsky%2C%20M.%20The%20practice%20of%20adaptive%20leadership%3A%20Tools%20and%20tactics%20for%20changing%20your%20organization&f=false,24.06.2014
- Henneberg, Stephan C., Peter Naudé and Stefanos Mouzas (2010), “Sense-making and management in business networks—Some observations, considerations, and a research agenda”, *Industrial Marketing Management*, 39(3), p.355-360.
- Hermann, Margaret G., Bruce W. Dayton (2008), “Transboundary Crises through the Eyes of Policymakers: Sense Making and Crisis Management, ‘Surviving Future Disasters’ Conference Sponsored by the Stephenson Disaster Management Institute at Louisiana State University, New York, USA.
- Isabella, Lynn A. (1990), “Evolving Interpretations as a Change Unfolds: How Managers Construe Key Organisational Events”, *Academic Management of Journal*, 33 (1), p.7–41.
- Karaçor, Zeynep (2006), “Öğrenen Ekonomi Türkiye: Kasım 2000-Şubat 2001 Krizinin öğrettikleri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16).
- Kaykusuz, Murat (2014), *Geçmişten Günümüze Finansal Krizler (1619-2014)*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Mclarney, Carolan, Edward Chung (2000), “What Happened is Prologue: Creative Divergence and Corporate Culture Fabrication, *Management Decision*, 38 (6), p.410–419.
- Mishkin, Frederic S. (1997), *Understanding financial crises: a developing country perspective* (No. w5600), National Bureau of Economic Research.
- Önder, İzzettin (2009), “Küresel Kriz ve Türkiye Ekonomisi”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 42, 12-25.
- Öniş, Ziya (2002), *Argentine Crisis, IMF and the Limits of Neoliberal Globalization: A Comparative View from Turkey*. IMF and the Limits of Neoliberal Globalization: A Comparative View from Turkey (October 2002). <http://ssrn.com/abstract=350340>, 02.07.2014
- Özatay, Fatih (2009), *Finansal Krizler ve Türkiye*, Doğan Kitap, 1. Basım, İstanbul.

- Posner, Richard A. (2008), Felaket Üzerine, Editör: Francis Fukuyama, Körnokta: Gelecek Senaryolarını Öngörmek, s.15-36, Profil Yayıncılık, İstanbul.
- Rosier, Bernard (1991), İktisadi Kriz Kuramları, Çev: Nurhan Yentürk, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Savolainen, Reijo, (2006), "Information Use as Gap-Bridging: The Viewpoint of Sense-Making Methodology, Journal of the American Society for Information Science and Technology, 57 (8), p.1116-1125.
- Selçuk, Bora (2010). "Küresel Krizin Türk Finans Sektörü Üzerindeki Etkileri", Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, s.21-27.
- Sevim, Cüneyt (2012), Öncü Göstergeler Yaklaşımına Göre Finansal Krizler ve Türkiye Örneği, BDDK Kitapları No:11, Ankara.
- Smerek, Ryan E. (2009), Sensemaking and Sensegiving: Leadership Processes of New College Presidents, Doctor of Philosophy in The University of Michigan.
- Souto, Patrícia Cristina do Nascimento, Brenda Dervin and Reijo Savolainen (2012), "Designing For Knowledge Creation Work: An Exemplar Application Of Sense-Making Methodology", Universidade de São Paulo, São Paulo, Brasil, RAI - Revista de Administração e Inovação, vol. 9, núm. 2.
- Steinhorsson, Runolfur Smari, Anders Söderholm (2002), "Strategic Management as Multi-Contextual Sensemaking in Intermediate Organisations, Scandinavian Journal of Management, 18 (2), p.233–248.
- Summers, Lawrence H. (2000), "International Financial Crises: Causes, Prevention, and Cures", American Economic Review, p.1-16.
- Tarım, Emre (2009), "Tilly's Technical Accounts and Standard Stories Explored in Financial Markets: The Case of the Istanbul Stock Exchange", Sociological Research Online, 14 (5), 21.
- Tillmann, Katja, Andrew Goddard (2008), "Strategic Management Accounting and Sense-Making in a Multinational Company, Management Accounting Research, Vol. 19, Issue 1, p.80–102.
- Weick, Karl E. (1988), "Enacted Sensemaking In Crisis Situations, Journal of Management Studies, 25:4, p.305-317.
- Weick, Karl E. (1993), "The Collapse of Sensemaking in Organisations: the Gulch Mann Disaster", Administrative Science Quarterly, 38 (4), p.628–652.
- Weick, K.E., (1995). "Sensemaking in Organizations, <http://randrade.com.sapo.pt/cmeoSensemaking.pdf>, 08.03.2014
- Weinberg, Aaron, Emilie Wiesner and Timothy Fukawa-Connelly (2014), "Students' sense-making frames in mathematics lectures", The Journal of Mathematical Behavior, 33, p.168-179.
- Yay, Turan; Gülsün G. Yay, Ensar Yılmaz (2001), Küreselleşme Sürecinde Finansal Krizler ve Finansal Düzenlemeler, İTO Yayınları No: 2001-47, İstanbul.